

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
15 червня 2022 року*

ОДЕСА

УДК: 371.013+378(01)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Соловейчук Олена Максимівна – секретар Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №11 від 30.06.2022 р.)*

Рецензенти:

Дарманська І. М. - доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Княжева А. І. - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції. Одеса : Університет Ушинського, 2022. 261 с.

До збірника ввійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої різним аспектам організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, підготовці фахівців соціономічної сфери.

Науковці та студенти висвітлюють питання щодо сучасних методів та форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

Список використаних джерел:

1. Лабунець В. Поетапна методика інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 116-123.
2. Поняття інновації в педагогіці. StudFiles. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5189188/>

ГНЕСЬ Наталія Олександрівна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Домінантою сучасної системи вищої професійної освіти є розробка нових наукових основ педагогічного процесу, націлених на підготовку компетентного фахівця, здатного ефективно вирішувати поставлені завдання.

Сьогодні компетентністний підхід є основним у підготовці професіоналів для будь-якої сфери економічної діяльності, зокрема фахівців педагогічного напрямку. Ключовим аспектом педагогічної діяльності є спілкування. Уміння педагога ефективно будувати професійне спілкування визначає результат виховання й навчання. Ефективна реалізація комунікативної функції педагога можлива при наявності в нього готовності до її здійснення, що включає певні цінності, мотиви, знання, уміння, здібності, навички, якості, досвід. Все це у сукупності визначається як інтегральна властивість особистості педагога – комунікативна компетентність.

Низка досліджень присвячена різним аспектам формування комунікативної компетентності педагога, а саме: психолого-педагогічний супровід розвитку комунікативної компетентності студентів педагогічних закладів вищої освіти висвітлюється в роботах І. Нестерової, С. Оськіної, Т. Руденко, О. Семенов, Т. Симоненко, О. Усанової та ін.; лінгводидактичний контекст формування комунікативної компетенції досліджено в роботах А. Богуш, О. Василевич, М. Вашуленка, Є. Верещагіна, О. Гаврилюк, Л. Жумаєвої, В. Костомарова, Н. Присяжнюк, Л. Федоренко та ін.

Сучасні наукові дослідження відображають важливі, але окремі сторони проблеми розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Проте, доцільно говорити про необхідність певного рівня розвитку мовно-комунікативної компетентності, яка набувається не лише під час опанування студентами лінгводидактичних дисциплін, а у процесі вивчення цілого комплексу фахових освітніх компонент, а також протягом проходження педагогічної практики.

Варто зазначити, що у дослідженнях сучасних науковців немає абсолютної єдності щодо розуміння понять компетентності та компетенції. Деякі вчені розуміють дефініцію «комунікативна компетенція» і

«комунікативна компетентність» як синонімічні лексичні структури і визначають їх як здатність, готовність або здатність індивіда до виконання певної комунікативної діяльності. Інші вчені схильні до розмежування цих понять, визначаючи комунікативну компетенцію вужчою, складовою комунікативної компетентності. Аналіз наявних підходів щодо змістового наповнення поняття «комунікативна компетентність», а також трактовка І. Зимньої [3] компетентності «як актуального виявлення компетенції» дозволяють сформулювати визначення цієї категорії.

Комунікативна компетентність – це інтегративне особистісне утворення, що виявляється у процесі комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети. Основу комунікативної компетентності становлять комунікативні компетенції, що базуються на знаннях, уміннях, навичках, способах комунікативної діяльності і проявах емоційно-ціннісного ставлення до неї. Комунікативна компетентність виявляється у процесі розв’язування комунікативних задач.

У сучасних дослідженнях триває теоретичний аналіз і осмислення даної категорії, розширюється її змістове наповнення. Проте, дотепер немає однозначного погляду на змістове наповнення даного поняття, на те чим є комунікативна компетентність: здатністю, властивістю, сукупністю знань, умінь і навичок.

Структурно комунікативну компетентність визначають композицією з п’яти компонентів:

- індивідуально-особистісного, адже успішність комунікації неможлива без певних особистісних якостей, необхідних індивіду для спілкування;
- мовленнєвого, оскільки без наявності знань мовного апарату і вмінь застосовувати ці знання в мовленні жодна комунікація не буде ефективною;
- інтерактивно-практичного, що відображає всі аспекти взаємодії між людьми;
- полікультурного, який пояснює аспекти взаємодії між різними народами і культурами, що є особливо актуальним в умовах глобалізації сучасного суспільства;
- предметно-інформаційного, що враховує предметний аспект спілкування, а також уміння працювати з інформацією, без чого професіонал не буде компетентним та конкурентоспроможним на ринку праці [4].

Зазначені компоненти об’єднують складові комунікативної компетентності. Індивідуально-особистісний компонент містить емоційну, вербально-логічну, рефлексивну; мовленнєвий – лінгвістичну, мовленнєву; інтерактивно-практичний – інтерактивну, соціально-комунікативну, технічну; полікультурний – соціокультурну, соціолінгвістичну; предметно-інформаційний – предметно-змістову та інформаційну. Внутрішнім резервом складових професійно-комунікативної компетентності виступають комунікативні компетенції. Базис комунікативних компетенцій становлять знання, уміння, навички, досвід діяльності й емоційно-ціннісні ставлення [1].

Сутність педагогічної діяльності і професійно-педагогічного спілкування педагога вимагає деталізації індивідуально-особистісного та інтерактивно-практичного компонентів у структурі комунікативної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту через проектування її складових у площину професійної діяльності. У такий спосіб, складові комунікативної компетентності мають наступне змістове наповнення:

– емоційна (здатність педагога усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до самомотивації та керування власними емоціями у стосунках із вихованцями, колегами, батьками);

– вербально-логічна (здатність педагога сприймати та осмислювати зміст і основну думку усних та письмових висловлювань; здатність опрацьовувати, групувати навчальну інформацію, адекватно усвідомлювати комунікативний сенс повідомлень, запам'ятовувати, та в разі необхідності актуалізувати в пам'яті професійні знання, фактичні дані, навчальну інформацію);

– інтерактивна (здатність педагога організувати ефективну спільну навчально-виховну діяльність і педагогічне спілкування; здатність співпрацювати для досягнення поставленої мети, знаходячи при цьому шляхи взаємодії зі всіма суб'єктами навчально-виховного середовища);

– соціально-комунікативна (здатність педагога в будь-якій педагогічній ситуації орієнтуватися на всіх учасників навчально-виховного середовища, приймати правильні рішення і, як наслідок, досягати поставленої мети навчання та виховання);

– технічна (здатність педагога забезпечити процесуальний бік педагогічного спілкування; володіння технікою педагогічного спілкування з суб'єктами навчально-виховного середовища) [1].

Дотримуючись загального визначення педагогічних умов С. Гончаренком [2], під педагогічними умовами формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту розуміємо обставини, що сприяють підготовці майбутніх педагогів до професійно-педагогічної комунікації. Треба зазначити, що педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців були предметом дослідження багатьох учених, їх ефективність доведена експериментально.

В залежності від загальної мети, дослідники визначають як системоутворювальні ті чи інші умови перебігу процесу підготовки майбутніх учителів. Так, у роботі О. Семенов, експериментальна модель реалізує низку педагогічних умов:

– творчої взаємодії науково-педагогічного колективу факультету із загальноосвітніми школами, педагогічними коледжами, іншими освітніми установами;

– будування навчального процесу на основі принципів наступності; фундаментальності; науковості; об'єктивності в оцінці фактів, явищ, процесів, подій; особистісної орієнтованості; професійної компетентності; гуманізації; гуманітаризації; демократичності; інтегративності; єдності навчання, виховання

і розвитку особистості; варіативності; національної спрямованості освіти; соціалізації; креативності (формування здатності до педагогічної творчості); спрямованості навчання на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості; гармонізації стосунків із колективом та навколишнім середовищем;

- поєднання традиційних і інноваційних моделей підготовки майбутніх педагогів; поглиблення інтеграції і міждисциплінарних зв'язків освітніх програм; упровадження результативних педагогічних технологій;

- орієнтування на інтеграцію у світову педагогічну систему й духовно-інтелектуальне пробудження особистості, відновлення загальнолюдських і національних цінностей [7].

Вивчаючи формування комунікативної компетенції магістрантів педагогічних спеціальностей у процесі фахової підготовки, К. Касярум, перевірила ефективність наступного комплексу педагогічних умов:

- діагностування індивідуальних комунікативних характеристик особистості, стану сформованості окремих компонентів комунікативної компетенції магістранта;

- реалізація персоніфікованого підходу під час адаптації і коригування програми професійного навчання з огляду на результати діагностування з урахуванням типу навчального закладу та особливостей магістратури;

- аксіологічне забезпечення формування комунікативної компетенції в майбутніх викладачів шляхом посилення мотивації навчання, прагнення до самореалізації та саморозвитку у професійній діяльності;

- упровадження елементів професійної діяльності у процес фахової підготовки майбутніх викладачів для формування комунікативної компетенції під час застосування вербальних, документних та електронних засобів комунікації;

- формування досвіду рефлексивного аналізу власної комунікативної діяльності; забезпечення суб'єктної позиції магістранта в навчальному процесі [5].

Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін О. Онопрієнко здійснює шляхом реалізації комплексу педагогічних умов. До доцільних для формування комунікативної компетентності майбутніх учителів належать:

- доповнення змісту окремих модулів програм фахових дисциплін навчальними компонентами, до складу яких входять питання організації спілкування педагога з учнями;

- використання інноваційних прийомів і методів проведення різних занять, спрямованих на формування компетентності професійного спілкування студентів;

- забезпечення психологічного комфорту під час комунікативної взаємодії в навчально-виховному процесі [6].

Аналізуючи вищенаведені педагогічні умови, можемо стверджувати, що формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту можливе лише у процесі комунікативної діяльності, яка реалізується як розв'язування комунікативних ситуаційних задач, предметна галузь яких має відбивати реальні навчально-педагогічні ситуації, що можуть відбуватись у професійно-педагогічному середовищі.

Унаслідок дослідження можливостей кожного з зазначених підходів можна визначити низку педагогічних умов для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Педагогічні умови доповнюють і взаємозумовлюють одна одну, тим самим складають комплекс, що створює можливість для досягнення результату – формування комунікативної компетентності: залучення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до комунікативної діяльності під час опанування фахових дисциплін; розробка спеціального комплексу комунікативних ситуаційних задач; реалізація міждисциплінарних зв'язків на заняттях з дисципліни «Професійна майстерність»; безперервний моніторинг процесу формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел:

1. Боровець О.В. Комунікативна компетентність як умова ефективної професійної діяльності учителя початкової школи / О.В. Боровець // Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Херсон: Айлант, 2011. – Вип. 58. – Ч.1. – С. 203-208.
2. Гончаренко С.У. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу // Педагогічна газета. – 2004. – грудень. (№12). – С. 3.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – Ростов на Дону. – Феникс, 1997. – 480 с.
4. Карченкова М.В. Формування основних компонентів професійної готовності студентів до педагогічної діяльності вчителя фізичної культури // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2003. – № 2. – С.51-53.
5. Касярум К.В. Комунікативні аспекти професійної діяльності викладача вищої школи: [методичні рекомендації] / К.В. Касярум. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. – 106 с.
6. Онопрієнко О. М. Педагогічні умови формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури в процесі вивчення фахових дисциплін / О. М. Онопрієнко, О. В. Онопрієнко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2017. – Вип. 55. – С. 569-577. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2017_55_79
7. Семенов О.М. Формування культури педагогічного спілкування засобами української літератури: Практикум: Навч. посіб. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 110 с.